

УДК 378.046-021.68

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-3.36>**О. В. Пономаренко**докторант кафедри освіти та управління навчальним закладом
Класичного приватного університету

ПОНЯТТЯ «ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПСИХОЛОГІЇ

У статті здійснено пошук надійної теоретичної платформи для розуміння феномену «організаційно-педагогічні умови» в контексті проблематики дослідження.

Показано, що у словниковій літературі поняття «умова» трактується як «фактор, рушійна сила, причина будь-якого процесу»; «сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, його поведінку; виховання і навчання, формування особистості»; «те, від чого залежить щось інше; суттєвий компонент комплексу об'єктів»; «необхідна обставина, яка уможлиблює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» (Великий тлумачний словник сучасної української мови).

У психолого-педагогічних джерелах концепт «педагогічні умови» деталізується та набуває різноаспектного значення через обставини, від яких залежить та за яких відбувається цілісний продуктивний навчально-виховний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей.

Доведено, що педагогічні умови повинні відповідати певним вимогам, до яких науковці зараховують: системність, структурність, зв'язки між елементами та врахування особливостей досліджуваного феномену.

Включення організаційного аспекту до педагогічних умов зумовлено важливістю цього аспекту в забезпеченні ефективності процесу підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти.

Показано, що концепт «організація» у словниковій літературі пов'язаний із облаштуванням, об'єднанням, групуванням, приведенням у систему, формуванням певної структури та її адмініструванням, а концепт «організовувати» асоціюється з такими діями, як: розпочинати здійснення чогось, щось розпочинати, вживати певних заходів, упорядковувати.

Отже, конструкт «організаційно-педагогічні умови» має передбачати сукупність обставин процесу підготовки, які стосуються його організації, форм, методів й змісту і є необхідними та достатніми для забезпечення ефективності підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти. При цьому «організаційно-педагогічні умови» виступають обставинами, які можна добирати відповідно до особливостей досліджуваного феномену, а за допомогою їх сукупності можна впливати на перебіг процесу підготовки майбутніх магістрів психології і сприяти його дієвості й успішності.

Ключові слова: умови, педагогічні умови, організаційно-педагогічні умови, підготовка майбутніх магістрів психології.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Авторське бачення комплексу обраних організаційно-педагогічних умов базується на їх визначенні як обставин організації, форм, методів та засобів, які забезпечують ефективність упровадження розробленої моделі й технології підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти та успішне формування усіх структурних та змістових компонентів досліджуваної готовності.

При цьому таке визначення потребує певних аргументацій. Така аналітична робота сприятиме конструюванню якісної підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти та потребує доведення сутності педагогічного конструкту «організацій-

но-педагогічні умови», який інтегрує концепти «умови», «педагогічні умови» та «організація».

Мета статті – пошук надійної теоретичної платформи для розуміння феномену «організаційно-педагогічні умови» в контексті проблематики дослідження.

Результати власних досліджень. Отже, визначимо сутність концепту «умови» та «педагогічні умови». У словниковій літературі поняття «умова» трактується як «фактор (лат. factor – чинник), рушійна сила, причина будь-якого процесу» (Філософський словник) [1, с. 578]; «сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, її поведінку; виховання і навчання, формування особистості»

[2, с. 36]; «те, від чого залежить щось інше; суттєвий компонент комплексу об'єктів» [3, с. 707]; «необхідна обставина, яка уможлиблює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» (Великий тлумачний словник сучасної української мови) [4, с. 1295]. Представлені визначення є досить інформативними для нашого дослідження, адже дають основні характеристики концепту «умови», зокрема це *необхідність* створення певних умов, які *сприятимуть* формуванню готовності майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти.

У психолого-педагогічних джерелах концепт «умови» деталізується в контексті педагогічного процесу та набуває різноаспектного значення концепту «педагогічні умови».

Так, на думку О. Малихіна, «умови» є зовнішніми та внутрішніми обставинами, що перешкоджають або сприяють ефективній дії факторів розвитку [5]. Таке бачення спрямовує нас на необхідність урахування того факту, що умови можуть не тільки сприяти досягненню мети, а й перешкоджати цьому.

Н. Житник визначає «умови» як обов'язкові обставини, що зумовлюють та детермінують виникнення, існування й розвиток певного педагогічного процесу або явища [6]. Це визначення акцентує увагу на такій властивості концепту «умови», як *обов'язковість*, тобто без певних умов ефективно формування готовності майбутніх магістрів психології неможливе.

Продовжуючи цю думку, О. Єжова акцентує увагу на тому, що «умови» – це обставини, які є достатніми та необхідними для реалізації усіх можливостей певного процесу [7, с. 57]. Таке бачення дає нам можливість визначити є одну важливу характеристику цього концепту – *достатність*, тобто, крім того, що умови має бути необхідними, вони мають бути ще й достатніми.

І. Зайцева концепт «педагогічні умови» розуміє як «обставини, від яких залежить та за яких відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групи людей» [8]. Таке тлумачення акцентує увагу на тому, що педагогічні умови мають здатність забезпечити *цілісність* та *продуктивність* педагогічного процесу підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності.

При цьому, як зазначає В. Полонський, педагогічні умови можуть стосуватися різних аспектів навчання й виховання та бути спрямовані на фізичний, психологічний або моральний розвиток особистості [9, с. 57]. Такої ж думки дотримується й О. Єжова, яка розглядає педагогічні умови як надзвичайно різнопланові обставини педагогічного процесу. Зокрема, психолого-педагогічні умови, на думку автора, спрямовані на форму-

вання і розвиток певних особистісних якостей та психологічних утворень [7, с. 41]. Це дозволяє нам визначити різноаспектні умови підготовки майбутніх магістрів психології.

Поряд із цим дуже важливою для нашого дослідження є наукова позиція В. Андрєєва, який стверджує, що педагогічні умови виступають результатом цілеспрямованого відбору складових компонентів освітнього процесу, що визначають зміст, організацію, форми, методи й засоби навчання [10, с. 124]. Таким чином, із метою забезпечення дієвості процесу підготовки майбутніх магістрів психології умови можна добирати та поєднувати.

Водночас вибрані умови, як зазначають А. Ашерев та В. Логвіненко, повинні відповідати певним вимогам, до яких науковці зараховують: системність, структурність, зв'язки між елементами та врахування особливостей досліджуваного феномену [11]. Визначені вимоги до педагогічних умов будуть обов'язково враховані нами під час добору організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх магістрів психології.

Конструкт «організаційно-педагогічні умови» інтегрує визначений нами вище концепт «педагогічні умови» та концепт «організація».

Включення організаційного аспекту до педагогічних умов зумовлено важливістю цього аспекту в забезпеченні ефективності процесу підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти.

Концепт «організація» у словниковій літературі пов'язаний із облаштуванням, об'єднанням, групуванням, приведенням у систему, формуванням певної структури та її адмініструванням, а концепт «організувати» асоціюється з такими діями, як: розпочинати здійснення чогось, щось розпочинати, вживати певних заходів, упорядковувати (Словник психолого-педагогічних термінів і понять) [12].

Більш сучасна «Енциклопедія освіти» тлумачить «організацію» як «технологічну функцію управління» [13, с. 613]. При цьому концепт «управління» розглядається як «функція організованої системи, яка забезпечує збереження її певної структури, підтримує режим діяльності, реалізацію програми, мети діяльності» [13, с. 613]. Таке бачення концепту «організація» співпадає з нашим, адже відображає процес підготовки майбутніх магістрів психології з позицій управління.

Інше тлумачення поняття «організації» як педагогічної категорії наводить науковець І. Підласий, на думку якого «організація» – «це впорядкування дидактичного процесу за певними критеріями, надання йому необхідної форми для найкращої реалізації поставленої мети» [14, с. 25]. Таке бачення є більш простим, але досить інформативним, адже акцентує увагу на впорядкуванні та наданні певної форми, що відбиває певні

аспекти технологічності процесу підготовки майбутніх магістрів психології.

Разом із тим у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях досить часто зустрічаються і тлумачення конструкту «організаційно-педагогічні умови».

Так, О. Войцехівський визначає цей конструкт через взаємопов'язані системні обставини та способи організації педагогічного процесу, які забезпечують його ефективність [15, с. 4]. Це визначення не відкриває нових аспектів досліджуваного конструкту.

І. Буцик під «організаційно-педагогічними умовами» розуміє «спеціально створені в педагогічному процесі обставини, що забезпечують цілеспрямований упорядкований та узгоджений вплив на особистість чинників, які є необхідними та достатніми для досягнення поставлених цілей» [16, с. 76]. Таке визначення суголосне з нашим баченням цього конструкту.

А. Галєєва в цьому конструкті пов'язує організаційні форми та дидактичне забезпечення освітнього процесу [17, с. 15]. Така позиція автора акцентує увагу на необхідності врахування серед організаційно-педагогічних умов організаційних форм та дидактичного забезпечення процесу підготовки майбутніх магістрів психології.

Новий аспект цього конструкту виокремлює А. Линенко, яка вважає, що «організаційно-педагогічні умови» відображають «організацію педагогічного процесу у взаємозалежній навчальній діяльності викладача та студента, що наповнена цілями, методами, формами і засобами навчання» [18, с. 125]. Таке бачення зумовлює необхідність врахування серед організаційно-педагогічних умов таких, які будуть стосуватися не тільки діяльності викладача, а й діяльності майбутнього магістра психології.

Висновки. Отже, конструкт «організаційно-педагогічні умови» має передбачати сукупність обставин процесу підготовки, які стосуються його організації, форм, методів й змісту і є необхідними та достатніми для забезпечення ефективності підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти. При цьому «організаційно-педагогічні умови» виступають обставинами, які можна добирати відповідно до особливостей досліджуваного феномену, а за допомогою їх сукупності можна впливати на перебіг процесу підготовки майбутніх магістрів психології і сприяти його дієвості й успішності.

Список використаної літератури:

1. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. Київ : Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1986. 768 с.
2. Полонский В.М. Словарь по образованию и педагогике. Москва : Высш. шк., 2004. 512 с.
3. Философский энциклопедический словарь / глав. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев и др. Москва : Советская энциклопедия, 1983. 840 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / авт.-уклад. Бусел В. Київ; Ірпінь : Перун, 2001. 1440 с.
5. Малихін О.В. Методологічні основи визначення дидактичних умов у дослідженнях з теорії навчання (у вищій школі). *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Педагогіка. 2013. Т. 215, Вип. 203. С. 11–14.
6. Житник Н.В. Організаційно-педагогічні умови підготовки бакалаврів економіки у коледжі II рівня акредитації : дис. ... канд. пед. наук. Кривий Ріг, 2001. 223 с.
7. Ежова О.О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки*. 2014. № 3. С. 39–43.
8. Зайцева І.В. Мотивація учіння студентів : монографія. Ірпінь, 2000. 191 с
9. Полонский В.М. Понятийно-терминологический аппарат педагогики и образования. Научный результат. *Педагогика и психология образования*. 2017. Вип. 3. № 2(12). С. 54–60.
10. Андреев В.И. Педагогика. Казань : Центр инновационных технологий, 2006. 608 с.
11. Ашерев А.Т., Логвіненко В.Г. Методи і моделі оцінки педагогічного впливу на розвиток пізнавальної самостійності студентів. Українська інженерно-педагогічна академія. Харків : УІПА, 2005. 164 с.
12. Словник психолого-педагогічних термінів і понять / [ред.-упоряд. Ю.В. Буган, В.І. Урупський]. Тернопіль : Астон, 2001. 176 с.
13. Енциклопедія освіти / Акад пед наук України, головний ред В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
14. Підласий І.П. Діагностика та експертиза педагогічних проектів : навч. посібник.. Київ : Україна, 1998. 343 с.
15. Войцехівський О.Л. Організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної діяльності за напрямком «Охорона та захист державного кордону». *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2011. Вип. 4. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_4_10.
16. Буцик І.М. Обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців агроінженерії (на прикладі вивчення сільськогосподарських машин). *Освітній простір України*. 2019. № 15. С. 73–80.
17. Галєєва А.П. Організаційно-педагогічні умови виховної діяльності у вищому аграрному

навчальному закладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Дрогобич, 2009. 22 с.

18.Линенко А.Ф. Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности : дис. ... док. пед. наук. Київ, 1996. 371 с.

Ponomarenko O. Concept “organizational and pedagogical conditions in the context of the professional education of future masters of psychology

The article searches for a reliable theoretical platform for understanding the phenomenon of “organizational and pedagogical conditions” in the context of research problems.

It is shown that in the dictionaries the term “condition” is interpreted as: “factor, driving force, cause of any process”; “The set of variables of natural, social, external and internal influences that influence the physical, mental, moral development of a person, his behavior; education and training, personality formation”; “what something else depends on; an essential component of the object complex”; “a necessary circumstance that enables the realization, creation, formation of something or promotes something” (Great Interpretive Dictionary of Modern Ukrainian).

In psychological and pedagogical sources, the concept of “pedagogical conditions” is detailed and acquires various meanings because of the circumstances upon which a holistic productive educational process of professional training, mediated by the activity of the individual, by a group of people takes place.

It is proved that pedagogical conditions have to meet certain requirements to which scientists are assigned: systematic, structural, connections between elements and the peculiarities of the phenomenon under study.

The inclusion of the organizational aspect in pedagogical conditions is predisposed by the importance of this aspect in ensuring the efficiency of the process of preparing future masters of psychology for professional activity in the conditions of non-formal education.

It is shown that the concept of “organization” in the vocabulary is related to the arrangement, association, grouping, incorporation, formation of a certain structure and its administration, and the concept of “organizing” is associated with actions such as: to start implementing something, to start something , to take specific steps, to organize.

Therefore, the construct “organizational and pedagogical conditions” should provide for the totality of the circumstances of the preparation process, which relate to its organization, forms, methods and content, and are necessary and sufficient to ensure the effectiveness of the preparation of future masters of psychology for professional activity in the context of non-formal education. In this case, “organizational and pedagogical conditions” are circumstances that can be selected in accordance with the peculiarities of the phenomenon under study, and with their totality can influence the course of preparation of future masters of psychology and contribute to its effectiveness and success.

Key words: *conditions, pedagogical conditions, organizational and pedagogical conditions, preparation of future masters of psychology.*